

Gabriela Czapiewska

KSZTAŁTOWANIE WIEJSKICH PRZESTRZENI PUBLICZNYCH PRZYKŁAD KONKURSU „NAJLEPSZA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO”

Zarys treści: W niniejszej pracy poruszono zagadnienie wiejskich przestrzeni publicznych. Podjęto próbę ich zdefiniowania, wykazania ich specyfiki i charakteru oraz roli, jaką odgrywają one w życiu mieszkańców wsi. Podjętą problematykę badawczą zaprezentowano na przykładzie konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego”. Konkurs organizowany jest nieprzerwanie od 2006 roku, a jego celem jest promocja walorów ogólnodostępnych przestrzeni regionu pomorskiego oraz uhonorowanie gmin, na terenie których zrealizowane zostały najlepsze, zdaniem komisji konkursowej, przedsięwzięcia związane z jej kształtowaniem. Nagradzane są projekty prezentujące wysokiej jakości rozwiązania, dostosowane do charakteru otoczenia. W niniejszym opracowaniu analizie poddano nagrodzone (wyróżnione) w konkursie projekty zagospodarowania wiejskich przestrzeni publicznych regionu pomorskiego. Przestrzeń publiczna jest miejscem szczególnym, zwłaszcza na terenach wiejskich, gdyż posiada kluczowe znaczenie społeczne (miejsce integracji mieszkańców) i przestrzenne (dominanta funkcjonalna i kompozycyjna). Decyduje o jakości życia, konkurencyjności i atrakcyjności regionu – turystycznej, osiedleńczej i inwestycyjnej.

Słowa kluczowe: Przestrzeń publiczna, kształtowanie wiejskiej przestrzeni, konkurs, obszary wiejskie, województwo pomorskie.

1. Wprowadzenie

Przestrzeń publiczna to „obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”¹. Autorzy *Encyklopedii wiedzy o nieruchomościach* (Baranowski i in. 2008) podkreślają, że obszar przestrzeni publicznej nie oznacza „publicznego

---

¹ Art. 2 Ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U., 2003, nr 80, poz. 717).

władania”, ale publiczną dostępność. Z kolei przestrzeń publiczna definiowana w kategoriach społeczno-ekonomicznych to „dobro wspólnie użytkowane, celowo kształtowane przez człowieka, zgodnie ze społecznymi zasadami i wartościami – służące zaspokojeniu potrzeb społeczności lokalnych i ponadlokalnych. O publicznym charakterze przestrzeni decyduje zbiorowy sposób jej użytkowania” (*Karta Przestrzeni Publicznej* 2009). Zatem przestrzeń publiczna jest sceną życia zbiorowego, a budujące ją formy zapisują historię wspólnoty, normy i wartości, którymi ona się kieruje (Górka 2010).

Formami przestrzeni publicznej mogą być całkowicie sztucznie utworzone przestrzenie, ale również za przestrzeń publiczną uznaje się różne formy krajobrazu przyrodniczego. W przypadku osiedli wiejskich są to przestrzenie należące do określonej społeczności, bardzo często miejsca do spotkań, tworzące możliwości rozwijania lokalnej, społecznej aktywności. Zachodzące zmiany społeczne wpływają na funkcjonowanie wiejskich przestrzeni publicznych (Mastalska-Cetera i in. 2014).

Problematyka kształtowania przestrzeni publicznych jest przedmiotem wielu opracowań, jednak jeszcze niedawno rzadko mówiło się o potrzebie tworzenia takich miejsc na wsi (Soszyński i in. 2012). Warto podkreślić, iż kształtowanie przestrzeni publicznych jest istotnym problemem w rozwoju różnego typu układów osadniczych, gdyż ulegają one silnym przekształceniom. Wieś podlega bardzo intensywnym przemianom zarówno w sferze społecznej, jak i przestrzennej. Przekształcenia przestrzeni wiejskiej oddziałują bezpośrednio i pośrednio na warunki życia i pracy mieszkańców wsi, na ich relacje społeczne i kulturowe, kształtują też ich przysze zachowania ekonomiczne i społeczne (Heffner 2015). Zdaniem A. Górki (2010), wśród czynników kształtujących przestrzeń publiczną na wsi, należy wskazać również nowe style życia. Bardzo często wraz z pojawianiem się przybyszów z miasta pojawiają się też nowe formy gospodarowania i odpowiadające im nowe formy zachowań społecznych. W ostatnich latach na obszarach wiejskich można zaobserwować zmiany sposobu życia mieszkańców – ich potrzeby, oczekiwania, chociażby w zakresie spędzania czasu wolnego. Nowe potrzeby ludności wiejskiej inicjują też nowe sposoby użytkowania przestrzeni. Istotną zmianą jest zmniejszająca się liczba gospodarstw rolnych, co oznacza, że większość mieszkańców wsi nie pracuje w sektorze rolnictwa, a poza nim. W konsekwencji zmienia ulega również model spędzania wolnego czasu, który coraz bardziej upodabnia się do miejskiego. W kręgu zaspokojenia podstawowych potrzeb i podwyższenia standardów życia, kolejnym *must have* stają się właśnie dobrze zaprojektowane przestrzenie publiczne (Tomecka, Korzeniowska 2017). Działalność planisty i projektanta ocenia się dziś często przez pryzmat umiejętności konstruowania przestrzennych ram tożsamości społecznej. Obecnie w formalnym kształtowaniu struktury wsi największą rolę odgrywa lokalny

samorząd, który przy udziale mieszkańców opracowuje projekty przestrzenno-architektoniczne, w tym kluczowe dla przestrzeni dokumenty planistyczne (m.in. SUIKZP czy Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego).

Konieczność nadgonienia w ciągu kilkunastu lat ogromnych zapóźnień w dziedzinie podstawowej infrastruktury technicznej (m.in. gospodarka wodno-ściekowa, telekomunikacja) oraz infrastruktury społecznej (szkoły) sprawiła, że w większości gmin wiejskich dopiero od niedawna kształtowanie przestrzeni publicznych wysunęło się na wysokie miejsca w rankingu lokalnych priorytetów. Ważnym impulsem do tej zmiany było zaoferowanie środowiskom wiejskim pomocy finansowej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”².

W niniejszym artykule na przykładzie regionu pomorskiego zaprezentowana została problematyka kształtowania wiejskiej przestrzeni publicznej. Potrzeba dobrze zaprojektowanych miejsc wspólnych na wsi jest zatem, nie tylko coraz częściej dostrzegana, ale i promowana przez samorządy lokalne, regionalne czy społeczności wiejskie. Świadczą o tym realizowane działania, chociażby organizacja konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego”, promującego ogólnodostępne walory przestrzeni, decydujące m.in. o jakości życia, konkurencyjności i atrakcyjności regionu.

2. Specyfika i charakter przestrzeni publicznej wsi

Problematyka kreowania przestrzeni publicznych znajduje się w centrum zainteresowania nie tylko urbanistyki, ale również szeroko pojętych nauk społecznych, takich jak socjologia czy psychologia. Wydawać by się mogło, że problem ten jest zarezerwowany głównie dla struktury miejskiej, rzadziej dla osiedli wiejskich. Tymczasem, szczególnie wobec aktualnych przemian dotyczących obszarów wiejskich (w tym m.in. ich urbanizacji), coraz ważniejsze staje się określenie zasad właściwego kształtowania obszarów wspólnych na wsi. Szczególnie istotne jest przy tym dostrzeżenie cech lokalnych miejsca, w tym dostosowanie skali i charakteru zaproponowanych rozwiązań do potrzeb jej użytkowników. Dobrze zaprojektowane miejsca wspólne, takie jak parki, place sportowe, skwery czy obszary towarzyszące obiektom usługowym, stają się czynnikiem prospołecznym. Poprawiają one jakość życia i umożliwiają zaspokojenie potrzeb mieszkańców, co ma bezpośrednie przełożenie na podniesienie standardów życia jednostek i całej społeczności. W kreowaniu dobrych przestrzeni wiejskich ważne jest zwrócenie uwagi na wiele czynników przestrzennych, społecznych czy infrastrukturalnych. Oprócz potrzeb mieszkańców są nimi m.in. odpowiednie wpisanie w strukturę przestrzenną wsi oraz jej charakter (Tomecka, Korzeniowska 2017).

---

² <http://aktywnirazem.pl/3-4-1-wspolna-przestrzen-wspolna-duma/> (dostęp: 11.05.2018).

Dobra przestrzeń publiczna to miejsce otwarte i ogólnodostępne, z preferencją ruchu pieszego (dopuszczalne również przeznaczenie wyłącznie dla pieszych), które ze względu na położenie w strukturze miejscowości odgrywa istotną rolę w życiu lokalnej społeczności – z uwzględnieniem potrzeb jej członków w różnym wieku, stopniu sprawności fizycznej i o różnych zainteresowaniach. Na jakość w przestrzeni publicznej wpływają przedsięwzięcia infrastrukturalne – „twarde” (ukształtowanie i remonty posadzki, montaż mebli miejskich, kompozycja zieleni, oświetlenie itp.), ale również nieinfrastrukturalne – „miękkie” (podejmowane w niej aktywności i kształtowanie tradycji związanych z tymi aktywnościami, organizacja ruchu itp.). Stworzenie nowej przestrzeni publicznej wymaga przedsięwzięć „twardych”, po których zwykle następują przedsięwzięcia „miękkie”. W przypadku podnoszenia jakości zdegradowanych istniejących przestrzeni publicznych, kolejność podejmowania przedsięwzięć może być odwrotna – np. remont poprzedza długotrwały proces konsultacyjny. Atrakcyjność istniejącej przestrzeni publicznej może być również przywrócona bez użycia przedsięwzięć „twardych” – poprzez organizację działań społecznych, kulturalnych, handlu lub ograniczenie ruchu samochodowego itp.³

Analizując literaturę dotyczącą kształtowania przestrzeni publicznych, odnaleźć można trzy główne cechy opisujące przestrzeń publiczną wysokiej jakości: witalność (związana z ilością użytkowników i częstotliwością użytkowania), różnorodność – zarówno aktywności użytkowników, jak i ich samych – oraz tożsamość miejsca (Whyte 1980; Gehl 1987; Montgomery 1998; Ossowicz 2009; Carmona i in. 2010; Kowicki 2010; Serafin 2014; Soszyński i in. 2016). Równie istotne cechy dobrze zorganizowanej przestrzeni publicznej to: otwartość, dostępność (m.in. dostępność psychologiczna), silnie związana z fizjonomią miejsca i powiązania z innymi przestrzeniami lub obiektami (Ossowicz 2009). Jedną z ważniejszych cech zachęcających do przebywania w przestrzeni publicznej jest jej kameralność, związana ze skalą przestrzenną (Gehl 1987). Dla jakości przestrzeni kluczowe znaczenie posiada bezpośrednie otoczenie, np. estetyczna spójność placu, skweru czy ulicy (*Karta Przestrzeni Publicznej* 2009; Heffernan i in. 2014). Wielu autorów podkreśla znaczenie kompozycji i walorów estetycznych w kształtowaniu przestrzeni publicznych. Zielen, jako jeden z elementów kompozycji, w znacznej mierze pozytywnie wpływa na społeczną ocenę jakości przestrzeni publicznej – poprawia komfort przebywania i atrakcyjność miejsca (Gehl 1987; Chmielewski 2012; *Karta Przestrzeni Publicznej* 2009). Woda jest elementem podnoszącym walory krajobrazowe, przyciągającym użytkowników i generującym liczne aktywności, pod warunkiem, że zapewniony jest dostęp do zbiornika i został on odpowiednio przystosowany do różnego rodzaju aktywności

---

³ Uchwała nr 618/336/18 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 12 czerwca 2018 roku.

(Kupryś-Lipińska i in. 2014). Ważnym elementem kompozycji krajobrazu są dominanty i inne wyróżniki krajobrazu, czyli obiekty, które odgrywają istotną – wyróżniającą i identyfikującą – rolę w miejscach centralnych, podkreślając ich znaczenie lub położenie (Mongomery 1998; Kowicki 2010).

Ważne w przypadku miejsc publicznych jest nawiązanie do tradycji lokalnej i tożsamości. Często wynika ono z lokalnych uwarunkowań i kształtuje poczucie wspólnoty (Mongomery 1998). Przestrzeń publiczna osiedla wiejskiego, podobnie jak przestrzeń publiczna w mieście, podlega coraz częściej komercjalizacji, a to często niszczy jej wspólnotowy charakter (Górka 2010). Według Z. Kamińskiego (2008), wiejskie przestrzenie publiczne powinny dawać poczucie dobrych miejsc do życia. P. Serafin (2014) twierdzi, że w dobrej jakości przestrzeni publicznej mieszkańcy mają poczucie „bycia u siebie”.

Tradycyjne przestrzenie publiczne osiedli wiejskich to miejsca należące do określonej społeczności, stanowiące ramy przestrzenne jej aktywności, tworzące okazje do spotkań, wymiany informacji oraz nabywania wiedzy czerpanej z własnych obserwacji (Burke 2009; Górka 2010). Współczesna przestrzeń publiczna na wsi zyskuje nowe znaczenie. Tłem obserwowanych zmian jest indywidualizacja: właściwe dla demokracji ograniczenie roli wspólnoty jako pośrednika pomiędzy jednostką a instytucjami państwa, przyspieszone rozwojem mediów elektronicznych. Nie mniejszy wpływ na funkcjonowanie i odbiór wiejskiej przestrzeni publicznej ma jej rosnąca złożoność. Wynika ona ze wzrostu liczby przybyszów z miasta, którzy wnoszą w przestrzeń publiczną osiedla wiejskiego styl życia i wzorce odmienne od tradycyjnych, a także z osłabienia gospodarczej i kulturowej roli gospodarstwa rodzinnego, które przestaje być najważniejszym miejscem wytwarzania kultury wsi. Poza tym pojawiają się nowe formy gospodarowania, które rządzą się komercyjnymi regułami, a w przestrzeni diagnozowane są jako jej specjalizacja, prywatyzacja czy fragmentacja (Górka 2010).

Niedobór przestrzeni publicznej, będący do niedawna immanentną cechą wsi, jest stopniowo uzupełniany, szczególnie w większych miejscowościach. Problemem pozostaje jednak jakość realizacji. Wobec braku na polskiej wsi tradycji i wzorców przestrzeni reprezentacyjnych i rekreacyjnych oraz braku świadomości potrzeby kreacji indywidualnego wizerunku wsi poprzez takie przestrzenie, popełnia się wiele błędów, jak przykładowo niewłaściwa lokalizacja inwestycji, co z kolei powoduje rozproszenie funkcji publicznych. W urządzaniu przestrzeni kopiuje się często wzorce miejskie, zatracając prostotę i wiejską symbolikę. Sztandarowymi przykładami obiektów całkowicie pozbawionych ambicji architektonicznych pozostają remizy OSP czy też przewymiarowane placówki oświatowe, wznoszone w dużych wsiach od końca lat 90. ubiegłego wieku. Zdarza się też, że jedyną przestrzenią publiczną jest system dróg, zredukowany do funkcji komunikacyjnej, podczas gdy ciągi skwerów mogłyby podnosić estetykę miejscowości (*Przestrzeń życia Polaków* 2014).

Wieś współczesna otwiera się na turystów i nowych przybyszów, przeżywa też renesans zainteresowania imprezami masowymi. Lokalizowanie nowych osiedli oraz coraz częstsze uatrakcyjnianie oferty turystycznej wsi przez organizowanie festynów, inscenizacji bitew czy innych tematycznych zdarzeń, wiąże się z koniecznością wyboru „właściwych” dla nich miejsc lub z koniecznością zmiany ich utrwalonej oceny. W tych okolicznościach społeczna waloryzacja poszczególnych części wsi nabiera specjalnego znaczenia (Górka 2010). A tym, co tak odróżnia przestrzeń publiczną na wsi i w mieście, jest stopień zintegrowania tej przestrzeni z krajobrazem. Wiejska przestrzeń publiczna jest specyficzna, gdyż otwiera się na krajobraz (Tomecka, Korzeniowska 2017). Kształtowanie krajobrazu wpływa bowiem nie tylko na odczucia estetyczne mieszkańców lub turystów, ale także na charakter i natężenie ich aktywności pozadomowych (Whyte 1980; Gehl 1987).

3. Konkurs „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” jako przykład rozwoju obszarów wiejskich poprzez zagospodarowanie przestrzeni publicznej

W celu promocji walorów ogólnodostępnych przestrzeni regionu, posiadających kluczowe znaczenie społeczne (miejsce integracji mieszkańców) i przestrzenne (dominanta funkcjonalna i kompozycyjna) decydujące m.in. o jakości życia, konkurencyjności i atrakcyjności regionu (turyistycznej, osiedleńczej i inwestycyjnej), Zarząd Województwa, pod patronatem Marszałka Województwa Pomorskiego, corocznie organizuje konkurs pn. „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego”. Niniejszy konkurs odbywa się nieprzerwanie od 2006 roku i stanowi okazję do uhonorowania samorządów za działania w zakresie kształtowania przestrzeni publicznych na obszarze regionu.

Do celów szczegółowych, wynikających z regulaminu konkursu⁴, należą:

1. Budowa wizerunku województwa jako aktywnego, atrakcyjnego i przyjaznego dla inwestycji.
2. Wzmacnianie konkurencyjności osiedleńczej, inwestycyjnej i turystycznej w oparciu o walory przestrzeni województwa.
3. Promocja dobrych wzorców kształtowania ładu przestrzennego województwa pomorskiego.
4. Wspieranie dobrych praktyk w zakresie tworzenia nowych wartości w przestrzeni województwa.
5. Stymulowanie korzystnych przemian obszarów zdegradowanych, strukturalnie słabych – poprawa jakości życia.

---

⁴ Załącznik do Uchwały nr 618/336/18 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 12 czerwca 2018 roku – Regulamin konkursu „Najlepsza przestrzeń publiczna województwa pomorskiego 2018”.

6. Wzmacnianie zainteresowania zagadnieniami dotyczącymi estetyki przestrzeni wśród społeczności regionu.
7. Kreowanie wizerunku województwa pomorskiego jako atrakcyjnego ośrodka turystycznego w oparciu o walory przestrzeni publicznej regionu.
8. Popularyzacja Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030.

Zasięg terytorialny konkursu obejmuje województwo pomorskie. W ramach konkursu oceniane są przedsięwzięcia zrealizowane w przestrzeni publicznej, w szczególności polegające na rewaloryzacji lub ukształtowaniu nowych wartości:

- ogólnodostępnych placów i ulic w centralnych obszarach miast i wsi, osi i ciągów widokowych oraz panoram miejscowości, terenów nadwodnych (frontów wodnych), parków, terenów spacerowych, plaż i innych miejsc, które tworzą spójną przestrzeń publiczną miasta lub wsi i stanowią atrakcyjny element służący budowie wizerunku, podnoszący jakość życia i służący rozwojowi województwa;

- terenów zdegradowanych z przeznaczeniem ich dla celów publicznych, tworzących nową jakość w strukturze miejscowości, podnoszącą ich atrakcyjność i konkurencyjność.

Przedsięwzięcia mogą mieć charakter „twardy” (infrastrukturalny) lub „miękkie” (nieinfrastrukturalny) bądź też łączyć oba te elementy.

Do konkursu mogą być zgłaszane przedsięwzięcia, które zostały oddane do użytku (przedsięwzięcia „twarde”) lub wdrożone (przedsięwzięcia „miękkie”) w poprzedzającym okresie dwuletnim – od stycznia do grudnia – i nie zostały zgłoszone do poprzedniej edycji konkursu. Przykładowo, w edycji 13. (2018 r.) gminy mogły zgłosić projekty realizowane między 1 stycznia 2016 roku a 31 grudnia 2017 roku. Zgłoszeń do konkursu, według zasad opisanych w regulaminie, dokonywać mogą: organy wykonawcze jednostek (gmin, powiatów) samorządu terytorialnego z terenu województwa pomorskiego oraz ich związków, izby samorządów zawodowych architektów, urbanistów i inżynierów budownictwa, a także inne instytucje lub organizacje realizujące zadania publiczne związane z tematyką konkursu. W konkursie możliwe jest zgłoszenie więcej niż jednego przedsięwzięcia z terenu tej samej gminy lub powiatu oraz dopuszczalne zgłoszenie więcej niż jednego przedsięwzięcia przez tą samą instytucję zgłaszającą.

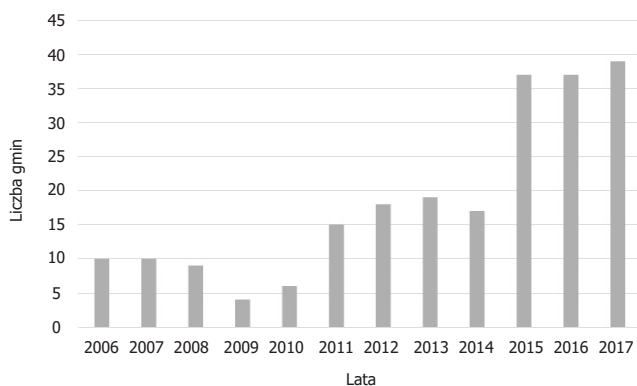
Wyboru przedsięwzięć do „Nagrody Marszałka Województwa Pomorskiego za Najlepszą Przestrzeń Publiczną Województwa Pomorskiego” i wyróżnień dokonuje komisja konkursowa pod przewodnictwem Marszałka Województwa Pomorskiego. Wszystkie zgłoszone przedsięwzięcia zostają poddane wstępnej weryfikacji dokonanej przez sekretarza konkursu pod względem spełnienia wymogów formalnych, a następnie podlegają ocenie merytorycznej dokonywanej przez członków komisji. Przy ocenie przestrzeni publicznych, komisja kieruje się następującymi kryteriami:

- adekwatności zrealizowanego przedsięwzięcia do specyfiki i kontekstu miejsca;
- funkcjonalności i uniwersalności zrealizowanego przedsięwzięcia dla różnych grup odbiorców;
- estetyki zrealizowanego przedsięwzięcia (przedsięwzięcia „twarde”);
- atrakcyjności i trwałości przedsięwzięcia (przedsięwzięcia „miękkie”);
- roli zrealizowanego przedsięwzięcia w strukturze miejscowości;
- wpływu zrealizowanego przedsięwzięcia na jakość życia lokalnej społeczności i wizerunek województwa;
- zgodności z zasadami kształtowania przestrzeni publicznych określonymi w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030.

W konkursie przyznawana jest nagroda główna za realizację najlepszego przedsięwzięcia (dot. zarówno przedsięwzięć „twardych”, jak i „miękkich”) w przestrzeni publicznej; wyróżnienie I stopnia i II stopnia dla gmin wiejskich i gmin miejsko-wiejskich, za realizację najlepszego przedsięwzięcia „twardego” (infrastrukturalnego) w przestrzeni publicznej na obszarze wiejskim; wyróżnienie I stopnia i II stopnia dla gmin miejskich oraz gmin miejsko-wiejskich, za realizację najlepszego przedsięwzięcia „twardego” (infrastrukturalnego) w przestrzeni publicznej w granicach administracyjnych miasta; wyróżnienie I stopnia i II stopnia dla realizatorów przedsięwzięcia „miękkiego” (nieinfrastrukturalnego) w przestrzeni publicznej. Nagroda i wyróżnienia mają charakter honorowy i przyznawane są gminom, na terenie których zrealizowano najlepsze przedsięwzięcia w przestrzeni publicznej oraz zespołowi realizującemu. Komisja Konkursowa przyznaje nagrodę główną zwaną „Nagrodą Marszałka Województwa Pomorskiego za Najlepszą Przestrzeń Publiczną Województwa Pomorskiego”.

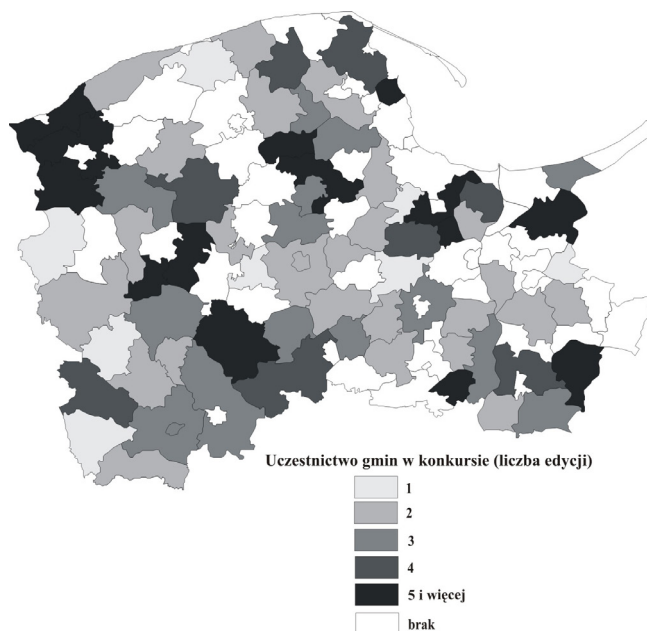
Dotychczas zrealizowano 12 edycji konkursu na „Najlepszą Przestrzeń Publiczną Województwa Pomorskiego”, a w sierpniu bieżącego roku zakończył się nabór wniosków do 13 edycji (2018 r.). Zaznaczyć należy, że z każdym rokiem wzrastała liczba gmin, zgłaszających ciekawe projekty zagospodarowania przestrzeni publicznej w miejscowościach zlokalizowanych na ich terenie. W pierwszych latach, kiedy organizowano konkurs, liczba uczestniczących gmin wiejskich i miejsko-wiejskich nie przekraczała 10, zaś w ostatnich edycjach projekty zgłaszało już blisko 40 gmin (ryc. 1). Zdecydowanie najmniejsza ich liczba uczestniczyła w konkursie w 2009 i 2010 roku (odpowiednio 4 i 6). Wśród jednostek najczęściej promujących swoje projekty, poprzez udział w konkursie „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” w ciągu realizowanych 12 edycji były: Tuchomie (udział w 8 edycjach), Bytów (7) oraz Ustka, Kobylnica, Słupsk, Pruszcz Gdański, Pszczółki, Smętowo Graniczne (udział w 6 edycjach) (ryc. 2). Biorąc pod uwagę dotychczasowe edycje konkursu, to łącznie wzięło w nich udział 70 gmin wiejskich i miejsko-wiejskich z regionu, nie licząc gmin miejskich. Warto podkreślić, że istnieje zależność przestrzenna pomiędzy aktywnością gmin biorących udział w konkursie a ich położeniem.

Ryc. 1. Aktywność gmin wiejskich i miejsko-wiejskich w poszczególnych edycjach konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” na przestrzeni lat 2006–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników poszczególnych edycji konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” w latach 2006–2017, Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego w Gdańsku

Ryc. 2. Gminy uczestniczące w konkursie „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” w latach 2006–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników 12 edycji konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” w latach 2006–2017, Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego w Gdańsku

Gminy uczestniczące najczęściej w poszczególnych edycjach konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego”, skoncentrowane są głównie na obszarach o znaczących walorach przyrodniczych bądź krajobrazowych oraz w „sąsiedztwie” gmin miejskich.

W ciągu realizacji 12 edycji konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” w latach 2006–2017, jedynie jeden raz w 2015 roku, gmina wiejska zdobyła nagrodę główną Marszałka Województwa Pomorskiego. Była to gmina Stężyca, którą doceniono za projekt „Budowa Nadraduńskiego Centrum Turystyczno-Rekreacyjnego w Stężycy”. W pozostałych przypadkach były to wyróżnienia. Inwestycjom zrealizowanym na obszarach wiejskich 4-krotnie przyznano wyróżnienia I stopnia i 12-krotnie uhonorowano je wyróżnieniami II stopnia (tab. 1). Trzykrotnie tytuł laureata (wyróżnienie) przypadł gminie Smętowo Graniczne (2008, 2009, 2015 r.) i dwukrotnie – gminie Czarna Dąbrówka (2016, 2017 r.). Projekty gmin wiejskich, zgłoszone do konkursu, nie zostały nagrodzone w ogóle jedynie w trzech edycjach – 2006, 2010, 2011 roku.

Tabela 1. Laureaci konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” w latach 2006–2017

Edycja	Rok	Nagrodzona gmina	Rodzaj nagrody	Nazwa projektu
2.	2007	Słupsk	wyróżnienie II stopnia	„Dolina Charlotty w Zamełowskim Młynie”
3.	2008	Gniewino	wyróżnienie I stopnia	„Kompleks turystyczno-rekreacyjny Kaszubskie Oko z wieżą widokową im. Jana Pawła II”
		Smętowo Graniczne	wyróżnienie II stopnia	„Utworzenie nowych miejsc zieleni”
4.	2009	Smętowo Graniczne	wyróżnienie II stopnia	„Utworzenie nowych miejsc zieleni”
7.	2012	Rzeczénica	wyróżnienie II stopnia	„Estetyzacja i modernizacja wsi Rzeczénica”
8.	2013	Lipusz	wyróżnienie II stopnia	„Zagospodarowanie parku wiejskiego, chodników, parkingów, urządzenie placu zabaw i zagospodarowanie skwerów”
		Projekt partnerski gmin: Przechlewo, miejskiej Człuchów, wiejskiej Człuchów, Debrzno, Koczała i Rzeczénica	wyróżnienie II stopnia	„Kraina Czystych Jezior i Rzek”

Edycja	Rok	Nagrodzona gmina	Rodzaj nagrody	Nazwa projektu
9.	2014	Starogard Gdański	wyróżnienie II stopnia	„Grodzisko Owidz”
		Kościerzyna	wyróżnienie II stopnia	„Centrum wsi Kaliska Kościerskie”
		Puck	wyróżnienie II stopnia	„Park Kulturowy – Osada Łowców Fok w Rzucewie”
10.	2015	Stężycza	nagroda główna	„Budowa Nadraduńskiego Centrum Turystyczno-Rekreacyjnego w Stężycy”
		Smętowo Graniczne	wyróżnienie I stopnia	„Budowa wiejskiego centrum historyczno-edukacyjnego w miejscowości Frąca wraz z rewitalizacją zabytkowego parku, infrastrukturą techniczną, małą architekturą, zielenią towarzyszącą, dojazdami, dojazdami i parkingiem”
		Stara Kiszewa	wyróżnienie II stopnia	„Przystań kajakowa nad rzeką Wierzyca w Starej Kiszewie wraz z targowiskiem”
11.	2016	Luzino	wyróżnienie I stopnia	„Rewitalizacja przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie centrum wsi Luzino”
		Czarna Dąbrówka	wyróżnienie II stopnia	„Budowa przystani wodnej wraz z zagospodarowaniem terenu przy jeziorze Jasień oraz zagospodarowanie parku wiejskiego w elementy małej infrastruktury turystycznej”
12.	2017	Stare Pole	wyróżnienie I stopnia	„Kształtowanie przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie terenu przy budynku wielofunkcyjnym w Starym Polu”
		Czarna Dąbrówka	wyróżnienie II stopnia	„Rewitalizacja miejscowości Nożyno poprzez poprawę wizerunku centrum wsi – remont ciągu pieszo-jezdnego”

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników 12 edycji konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” w latach 2006–2017, Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego w Gdańsku.

W pierwszej edycji konkursu o Nagrodę Marszałka Województwa Pomorskiego w 2006 roku, zgłoszono łącznie 28 przedsięwzięć z gmin, na terenie których w okresie między 1 stycznia 2002 roku a 31 grudnia 2005 roku zakończono realizację projektów kreujących nowy charakter przestrzeni publicznych miast i wsi regionu pomorskiego. Do konkursu można było zgłaszać realizacje o różnym zasięgu przestrzennym i zróżnicowanym charakterze. Mogły to być nowo zakładane bądź rewitalizowane: place, ulice, aleje, parki czy inne tereny zieleni, tereny wypoczynku i rekreacji, miejsca o znaczeniu symbolicznym. Ważnym było także, by tworzyły one spójną przestrzeń publiczną, podnosiły jakość życia mieszkańców, stanowiły atrakcyjny element, służący budowie wizerunku miejscowości i przyczyniały się do jej dalszego rozwoju. Wśród laureatów 1. edycji zabrakło inwestycji z obszarów wiejskich.

W kolejnej edycji konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” w 2007 roku, zgłaszano jedynie przedsięwzięcia ukończone pomiędzy 1 stycznia 2005 roku a 31 grudnia 2006 roku, polegające na rewaloryzacji lub utworzeniu nowych wartości. Przedmiotem konkursu były inwestycje już zrealizowane, ponieważ tylko takie mogły być oceniane, zarówno pod kątem estetyki, walorów użytkowych oraz wpływu, jaki wywierają na poprawę jakości życia mieszkańców regionu (wzmacnianie lokalnej tożsamości i rozwój gospodarczy wsi). Spośród gmin wiejskich, które zgłosiły w konkursie swoje projekty, jedynie jednej z nich – gminie Słupsk, Komisja przyznała wyróżnienie II stopnia za realizację założenia „Dolina Charlotty w Zamełowskim Młynie”. W 3. edycji konkursu na Najlepszą Przestrzeń Publiczną Województwa Pomorskiego w 2008 roku, wyróżnienia otrzymały już 2 gminy wiejskie – gmina Gniewino za projekt pn. „Kompleks turystyczno-rekreacyjny Kaszubskie Oko z wieżą widokową im. Jana Pawła II” (wyróżnienie I stopnia) i gmina Smętowo Graniczne za „Utworzenie nowych miejsc zieleni” (wyróżnienie II stopnia). Jak już wcześniej wspomniano, w latach 2009–2010 zainteresowanie gmin udziałem w konkursie było niewielkie, toteż w 4. edycji do komisji konkursowej wpłynęło jedynie 12 zgłoszeń, w tym zaledwie cztery projekty z obszarów wiejskich (gminy: Słupsk, Ustka, Nowa Karczma, Smętowo Graniczne). Ponownie doceniono inwestycję gminy Smętowo Graniczne, przyznając wyróżnienie II stopnia za projekt pn. „Utworzenie nowych miejsc zieleni”.

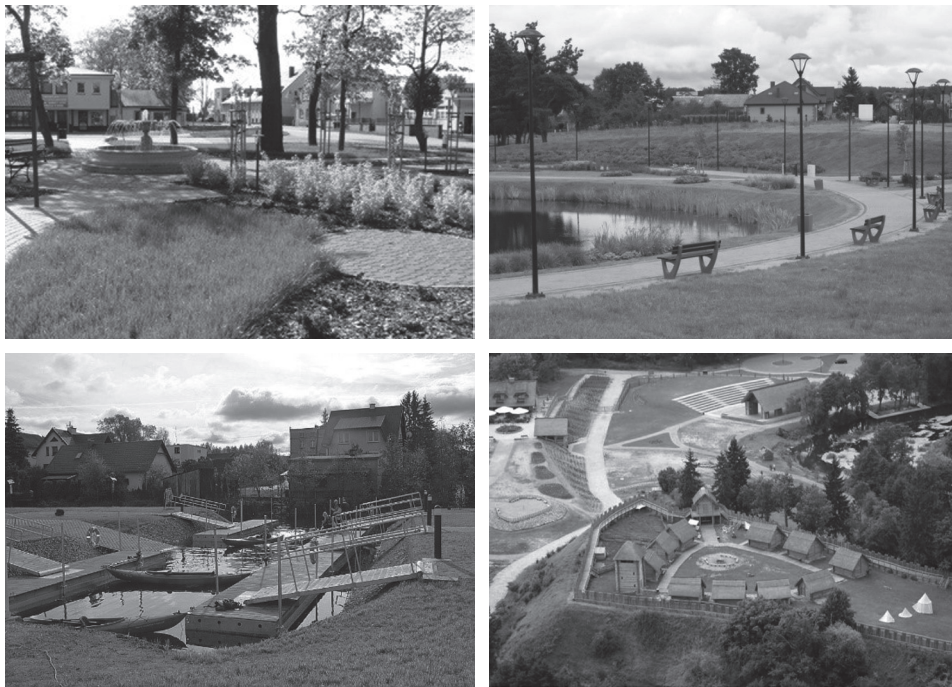
Kolejne wyróżnienie przedsięwzięcia, zrealizowanego na terenach wiejskich, miało miejsce dopiero w 7. edycji konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” (2012 r.). Wówczas wyróżnienie II stopnia otrzymała gmina Rzeczenica za projekt pn. „Estetyzacja i modernizacja wsi Rzeczenica”. W 2013 roku podczas międzynarodowego kongresu Smart Metropolis, organizowanego na AmberExpo w Gdańsku, rozstrzygnięto 8. edycję konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego”. O Nagrodę Marszałka Województwa Pomorskiego ubiegało się łącznie 28 gmin, w tym 19 wiejskich, na

terenie których zrealizowano przedsięwzięcia mające podnieść wartość przestrzeni publicznych. Ocenie poddawane były place i ulice w centralnych obszarach miast i wsi, osie i ciągi widokowe, tereny nadwodne, parki, tereny spacerowe, bulwary, skwery, zieleńce, kompleksy rekreacyjno-wypoczynkowe. Wyróżnienia II stopnia przyznano: gminie Lipusz za „Zagospodarowanie parku wiejskiego, chodników, parkingów, urządzenie placu zabaw i zagospodarowanie skwerów” oraz za projekt partnerski gmin: Przechlewo, miejskiej Człuchów, wiejskiej Człuchów, Debrzno, Koczała i Rzeczenica „Kraina Czystych Jezior i Rzek” – budowa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej. Wyróżnienie to przyznano za realizację spójnej koncepcji zagospodarowania przestrzeni niezwykle atrakcyjnej przyrodniczo i krajobrazowo, która umożliwi rozwój turystyki respektujący środowisko naturalne.

W 2014 roku podczas regionalnych obchodów Światowego Dnia Turystyki rozstrzygnięto 9. edycję konkursu, do którego zgłoszono 34 przedsięwzięcia zrealizowane w województwie pomorskim (18 na obszarach wiejskich). Wśród nich znalazły się także przestrzenie dotychczas zdegradowane, a w wyniku przeprowadzonej rewitalizacji zyskały nową jakość (fot. 1–4). Komisja przyznała gminom wiejskim trzy wyróżnienia II stopnia – za projekt „Grodzisko Owidz” – obejmującego rekonstrukcję XI-wiecznego grodu zlokalizowanego w miejscowości Owidz (gmina Starogard Gdański), „Centrum wsi Kaliska Kościerskie” (gmina Kościerzyna) oraz „Park Kulturowy – Osada Łowców Fok w Rzucewie” (gmina Puck).

W 2015 roku w trakcie zorganizowanej międzynarodowej konferencji „Vibrant Public Spaces – Przestrzenie Publiczne Tętniące Życiem”, komisja konkursowa wyłoniła zwycięzców 10. edycji konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego”. Konferencja była również okazją do promocji albumu podsumowującego wszystkie dotychczasowe edycje. Nagrodę główną otrzymała gmina Stężycza za projekt „Budowa Nadraduńskiego Centrum Turystyczno-Rekreacyjnego w Stężycy”. Nagrodzony projekt stancji turystycznej w miejscowości Stężycza jest przykładem przestrzeni publicznej charakteryzującej się wybitnymi walorami krajobrazowymi, promującej sporty wodne i funkcje turystyczne regionu (fot. 5–6). Proekologiczna propozycja zagospodarowania brzegów jeziora jest bardzo pomysłowa, a jednocześnie prosta. Realizacja efektownie wpisuje się w krajobraz i kreatywnie wykorzystuje potencjał środowiskowy otoczenia, wyznaczając właściwy, pozbawiony pretensjonalności kierunek myślenia o zagospodarowaniu brzegów licznych jezior w regionie⁵. Z uwagi na walory, bogatą ofertę możliwości spędzania wolnego czasu oraz położenie w atrakcyjnym turystycznie rejonie województwa, projekt ma szansę zaistnienia jako jedna z „ikon” promocyjnych, pozwalających na identyfikację województwa pomorskiego jako obszaru atrakcyjnej i nowoczesnej turystyki przyrodniczej.

⁵ <https://pbpr.pomorskie.eu> (dostęp: 17.08.2018).

Fot. 1–4. Przykłady projektów wyróżnionych w konkursie „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” – w kolejności od lewej: wyróżnienie I stopnia w 2017 r. „Kształtowanie przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie terenu przy budynku wielofunkcyjnym w Starym Polu” (fot. 1), wyróżnienie I stopnia w 2016 r. „Rewitalizacja przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie centrum wsi Luzino” (fot. 2), wyróżnienie II stopnia w 2015 r. „Przystań kajakowa nad rzeką Wierzyca w Starej Kiszewie wraz z targowiskiem” (fot. 3), wyróżnienie II stopnia w 2014 r. „Grodzisko Owidz” (fot. 4)

Źródło: fotografie, materiały prasowe Pomorskiego Biura Planowania Regionalnego w Gdańsku; <https://pbpr.pomorskie.eu> (dostęp: 1.09.2018)

Natomiast wśród wyróżnionych gmin wiejskich znalazły się: gmina Smętowo Graniczne za projekt: „Budowa wiejskiego centrum historyczno-edukacyjnego w miejscowości Frąca wraz z rewitalizacją zabytkowego parku, infrastrukturą techniczną, małą architekturą, zielenią towarzyszącą, dojściami, dojazdami i parkingiem” (wyróżnienie I stopnia), gmina Stara Kiszewa za projekt: „Przystań kajakowa nad rzeką Wierzyca w Starej Kiszewie wraz z targowiskiem” (wyróżnienie II stopnia). Pierwszy z wyróżnionych projektów jest przykładem minimalistycznej i dyskretnej ingerencji w trakcie prowadzenia działań rewitalizacyjnych założenia parkowego. Wartością przekształconej przestrzeni jest oddziaływanie edukacyjne i kulturowe w zdegradowanym, zapomnianym obszarze popegeerowskiej miejscowości. Z kolei drugi wyróżniony w konkursie projekt

charakteryzuje się interesującym połączeniem funkcji zazwyczaj odrębnych przestrzennie – przystani kajakowej i targowiska. Inwestycja wykorzystwała istniejący akwen położony w centrum wsi, zmieniając jego przeznaczenie i wplatając w atrakcyjny sposób w przestrzeń wiejską. Miejsce to ma potencjał, aby stać się centrum różnorodnych działań wspólnotowych – jarmarków tematycznych, rajdów, konkursów, spotkań rodzinnych i towarzyskich. Obok nagrodzonych i wyróżnionych projektów, komisja konkursowa zwróciła także uwagę na ciekawe przedsięwzięcia gmin wiejskich: Przywidz „Skate park – park edukacyjny z częścią publiczną w Przywidzu” (przykład wielofunkcyjnej, odpowiadającej na potrzeby mieszkańców przestrzeni publicznej o walorach edukacyjnych), Gniewino „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w miejscowości Nadole wraz z nadaniem jej funkcji turystyczno-rekreacyjnych” (przykład rekultywacji zdegradowanego terenu po oczyszczalni ścieków, gdzie stworzono otwartą przestrzeń publiczną, atrakcyjną dla mieszkańców i turystów), Czarna Dąbrówka „Budowa miejsc rekreacji i wypoczynku z elementami małej architektury, miejsc parkingowych wraz ze ścieżkami i drogami dojazdowymi przy jeziorze w miejscowości Rokity” oraz Gardeja „Modernizacja przestrzeni publicznej wraz z reorganizacją funkcji komunikacyjnej w centrum wsi Gardeja”.

Fot. 5–6. Projekt „Budowa Nadraduńskiego Centrum Turystyczno-Rekreacyjnego w Stężyca” – zdobywca nagrody głównej w konkursie „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego” w 2015 r.

Źródło: fotografie, materiały prasowe Pomorskiego Biura Planowania Regionalnego w Gdańsku; <https://pbpr.pomorskie.eu> (dostęp: 1.09.2018)

W 11. edycji konkursu (2016 r.) wyróżniono dwie gminy wiejskie: gminę Luzino za projekt „Rewitalizacja przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie centrum wsi Luzino” (wyróżnienie I stopnia) oraz gminę Czarna Dąbrówka za projekt „Budowa przystani wodnej wraz z zagospodarowaniem terenu przy jeziorze Jasień oraz zagospodarowanie parku wiejskiego w elementy małej infrastruktury turystycznej” (wyróżnienie II stopnia). W pierw-

szym przypadku komisja konkursowa doceniła staranną organizację przestrzeni stanowiącej centrum wsi poprzez ukształtowanie wysokich walorów przestrzeni parkowej, sprzyjającej integracji społeczności lokalnej. Natomiast projekt gminy Czarna Dąbrówka wyróżniono przede wszystkim za wykształcenie proekologicznej, cechującej się wysokimi walorami estetycznymi przestrzeni publicznej, promującej funkcje turystyczne regionu.

W 12. edycji konkursu „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego 2017”, wyróżnienie I stopnia przyznano gminie Stare Pole za projekt „Kształtowanie przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie terenu przy budynku wielofunkcyjnym w Starym Polu”. W wyróżnionym projekcie w estetyczny sposób i w otoczeniu zieleni stworzono lokalną, przyjazną dla użytkownika przestrzeń do wypoczynku oraz spotkań mieszkańców miejscowości. Zastosowane rozwiązania zapewniają funkcjonalność i wygodę użytkowania (fot. 1). Zagospodarowanie terenu w sąsiedztwie ważnych gminnych instytucji publicznych i głównych ciągów komunikacyjnych jest wyróżniającym się przykładem stopniowego, wieloletniego i konsekwentnego kształtowania przestrzeni publicznych w centrum wsi. Miejsce, dotychczas pozbawione charakteru przestrzeni wspólnotowej, stało się miejscem integrującym mieszkańców i przyjezdnych. Na szczególną uwagę zasługuje bardzo dobre wykorzystanie istniejącego zasobu zieleni i wzbogacenie go o atrakcyjne, nowo urządzone fragmenty. Nierzadko w procesie urządzania przestrzeni publicznych na terenach wiejskich, zieleni nie znajduje należnego uznania i dbałości o jej zachowanie. Sposób w jaki zagospodarowano centralny, wielofunkcyjny obszar w Starym Polu, buduje klimat miejsca sprzyjający społecznej integracji, co jest najlepszym weryfikatorem jakości przestrzeni publicznej. Wyróżnienie II stopnia komisja konkursowa przyznała gminie Czarna Dąbrówka za projekt „Rewitalizacja miejscowości Nożyno poprzez poprawę wizerunku centrum wsi – remont ciągu pieszo-jezdnego”. W ramach realizacji nietypowego przedsięwzięcia ujmującego prostotą, skalą i formą, podjęto udaną próbę wyjścia poza rutynowy zakres remontu pasa drogowego i wykreowano centralny punkt we wsi o charakterze rozproszonym, integrujący przestrzenie pomiędzy obiektami o szczególnym znaczeniu dla mieszkańców wsi – zespołem szkół, boiskiem, cmentarzem i sklepem. Dzięki wyróżnionemu projektowi poprawił się standard przestrzeni, a także zwiększyła się funkcjonalność oraz estetyka istniejącego połączenia codziennie użytkowanego przez mieszkańców. Usytuowanie wzdłuż wyremontowanego ciągu elementów małej architektury pozwoliło na stworzenie komfortowego miejsca odpoczynku i spotkań. Prowadzony we wsi Nożyno proces rewitalizacji, w ramach którego zrealizowano inwestycję, jest przykładem dbałości o jakość codziennego życia mieszkańców⁶. Tworzenie urządzonych przestrzeni publicznych, które często traktowane są jako zaple-

⁶ <https://pbpr.pomorskie.eu> (dostęp: 18.08.2018).

cze centralnych terenów w strukturze miejscowości, jednak przesądzających o jakości życia codziennego, jest dziś jednym z najbardziej pożądanym kierunków kształtowania obszarów wiejskich.

4. Podsumowanie

Przestrzeń publiczna jest miejscem o szczególnym znaczeniu, zwłaszcza na terenach wiejskich. Jest elementem tkanki osadniczej posiadającym kluczowe znaczenie społeczne (miejsce integracji mieszkańców) i przestrzenne (dominanta funkcjonalna i kompozycyjna). Decyduje o jakości życia, konkurencyjności i atrakcyjności regionu – turystycznej, osiedleńczej i inwestycyjnej. Zatem powinna ona stwarzać zarówno możliwości integracji społeczności lokalnej, jak i dogodne warunki dla osób przybywających w celach turystyczno-rekreacyjnych. Impulsem do dynamicznych zmian w przestrzeni wiejskiej są nowoczesne technologie, procesy gospodarcze i społeczne.

Zjawisko kreowania przestrzeni publicznej na obszarach wiejskich jest stosunkowo nowe i nie wykształciło jeszcze typowych dla siebie tradycji i wzorców przestrzeni reprezentacyjnych. Stosowane rozwiązania są często tuzinkowe i powielają błędy kompozycyjne, kompletnie nie odzwierciedlając wzorców kulturowych danej społeczności (Tomecka, Korzeniowska 2017). Istnieje zatem konieczność bardziej kompleksowego podejścia planistycznego i projektowego w procesie kształtowania miejsc publicznych, właściwego wykorzystania cech lokalnego krajobrazu, a także włączenie w ten proces społeczności lokalnej (Niedźwiedzka-Filipiak 2009; Kowicki 2010). Przestrzeń publiczna potrzebuje ludzi, gdyż to oni decydują o jej wartości w kontekście rozwoju kontaktów międzyludzkich. Znaczenie tych przestrzeni jest tym istotniejsze, im więcej funkcji one spełniają (Gehl 1987; Antosiewicz 2008; Bierwiazzonek, Nawrocki 2012).

W wielu wsiach regionu pomorskiego kwestie kształtowania przestrzeni publicznych stanowią jeszcze istotny problem, co wynika często z braku świadomości mieszkańców i samorządów względem roli, jaką pełni przestrzeń publiczna w funkcjonowaniu wsi, jakie ma znaczenie dla jakości życia mieszkańców, bądź też z braku zaangażowania społeczności lokalnej w jakiegokolwiek działania na rzecz swojej „małej ojczyzny”. Niekiedy problemem bywa brak funduszy własnych gminy na realizację tego typu przedsięwzięć czy też pomijanie zagadnienia już na etapie opracowywania dokumentów planistycznych dla terenów wiejskich. Podkreślić należy, że obecnie największy wpływ na kształtowanie przestrzeni publicznych w poszczególnych wsiach regionu mają inicjatywy finansowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), a dokumenty planistyczne stanowią tylko pewne ogólne wytyczne dla podejmowanych działań. W. Korbel (2017) podkreśla też znaczenie demokracji w systemie kształtowania gmin jako pierwszoplanowego zagadnienia determinującego jakość tworzonych lokalnie przestrzeni publicznych.

Przykładem dobrych praktyk w aspekcie kształtowania wiejskich przestrzeni publicznych badanego obszaru jest konkurs „Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego”, organizowany nieprzerwanie od 2006 roku. Jego celem jest promocja walorów ogólnodostępnych przestrzeni regionu oraz uhonorowanie gmin, na terenie których zrealizowane zostały najlepsze przedsięwzięcia związane z jej kształtowaniem. W konkursie doceniane są projekty prezentujące wysokiej jakości rozwiązania, dostosowane do charakteru otoczenia. Wyróżniane są działania uwzględniające poszanowanie zastanych wartości krajobrazowych oraz środowiska przyrodniczego, dzięki wprowadzeniu zieleni i małej architektury, zachęcającej mieszkańców do przebywania w tej przestrzeni oraz aktywnego współuczestniczenia w życiu lokalnej społeczności. Zdaniem D. Wantuch-Matli (2009), rolą przestrzeni publicznych jest nie tylko tworzenie atrakcyjnego wizualnie otoczenia, wykreowanie inspirującego środowiska, ale także sfera estetyczna, stymulująca zmysły przebywających w niej ludzi. Estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych ma ogromne znaczenie zarówno dla atrakcyjności turystycznej miejscowości i regionu, jak i dla samopoczucia jej użytkowników. Wygląd przestrzeni publicznej jest zatem rezultatem połączenia architektury, norm i zwyczajów społecznych oraz aktywności inwestycyjnej. Niewątpliwie wskazanym byłoby wykorzystanie tej siły oddziaływania przestrzeni publicznej w kontekście zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich badanego regionu. Podkreślić też należy znaczenie działań samorządowych na rzecz kształtowania przestrzeni publicznej pomorskich wsi. Samorządy pręźnie funkcjonujące w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego swojej gminy, posiadające kreatywnych włodarzy oraz skutecznie pozyskujące środki unijne na realizację inicjatyw związanych z przestrzenią publiczną, zdecydowanie chętniej biorą udział w konkursie. Jednakże powodzenie tych przedsięwzięć zależy od współpracy zarówno władz, jak i projektantów oraz mieszkańców. Zdaniem T. Antosiewicza (2008), wspólne podejmowanie decyzji dotyczących kształtowanych przestrzeni publicznych wymaga od przedstawicieli samorządów, architektów czy urbanistów umiejętności mediacyjnych i doradczych, od społeczności lokalnych – zaangażowania, od przedsiębiorców – szacunku dla wartości kulturowych, zaś od środowisk opiniotwórczych – odpowiedzialnych postaw.

Nagradsane w konkursie projekty z terenu obszarów wiejskich Pomorza są wzorem do naśladowania dla innych miejscowości, a sam konkurs jest formą motywacji dla samorządów lokalnych do podejmowania kolejnych ciekawych inwestycji i aranżowania przestrzeni publicznych we wsiach regionu pomorskiego.

Literatura

- Antosiewicz T., 2008, *Kształtowanie przestrzeni publicznej w związku z intensywnym rozwojem współczesnych miast: zarys problematyki*, Kultura i Polityka. Zeszyty Naukowe WSE im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie, 4: 34–45.
- Baranowski W., Buczek G., Chełmiński B., Jurek K., 2008, *Encyklopedia wiedzy o nieruchomościach*, Europejski Instytut Nieruchomości, Krakowski Instytut Nieruchomości, Warszawa–Kraków.
- Bierwiazzonek K., Nawrocki T., 2012, *Teoretyczne spojrzenie na przestrzeń publiczną*, [w:] Bierwiazzonek K., Lewicka B., Nawrocki T. (red.), *Rynki, malle i cmentarze. Przestrzeń publiczna miast śląskich w ujęciu socjologicznym*, Wydawnictwo Nomos, Kraków: 23–64.
- Burke P., 2009, *Kultura ludowa we wczesnonowożytnej Europie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Carmona M., Tiesdell S., Heath T., Oc T., 2010, *Public places spaces: The dimensions of urban design*, Architectural Press, UK.
- Chmielewski T.J., 2012, *Systemy krajobrazowe. Struktura – funkcjonowanie – planowanie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Gehl J., 1987, *Life between buildings: using public space*, Van Nostrand Reinhold, N.Y.
- Górka A., 2010, *Przestrzeń publiczna osiedla wiejskiego*, [w:] Lorens P., Martyniuk-Pęczek J. (red.), *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Wydawnictwo Urbanista, Gdańsk.
- Heffernan E., Heffernan T., Pan W., 2014, *The relationship between the quality of active frontages and public perceptions of public spaces*, „Urban Design International”, 19(1): 92–102.
- Heffner K., 2015, *Przestrzeń jako uwarunkowanie rozwoju obszarów wiejskich w Polsce*, „Wieś i Rolnictwo”, 2(167): 83–103.
- Kamiński Z.J., 2008, *Współczesne planowanie wsi w Polsce – zagadnienia ruralisty*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice.
- Karta przestrzeni publicznej*, 2009, III Kongres Urbanistyki Polskiej (opracowanie: L. Biegański, G. Buczek, S. Gzell, A. Kowalewski, T. Markowski, E. Cichy-Pazder), Poznań.
- Korbel W., 2017, *Uregulowania prawne współczesnego procesu kształtowania przestrzeni publicznych w świetle oczekiwań gminnych władz samorządowych w Polsce*, „Przestrzeń – Urbanistyka – Architektura”, 2: 323–339.
- Kowicki M., 2010, *Patologie/wyzwania architektoniczno-planistyczne we wsi małopolskiej. Studium na tle tendencji krajowych i europejskich*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Kupryś-Lipińska I., Kuna P., Wagner I., 2014, *Woda w przestrzeni miejskiej a zdrowie mieszkańców*, „Zrównoważony Rozwój – Zastosowania”, 5: 49–57.
- Mastalska-Cetera B., Krajewski P., Oleszek J., 2014, *Kształtowanie przestrzeni publicznych we wsiach na terenie Ślązańskiego Parku Krajobrazowego*, [w:] Włodarczyk A.M. (red.), *Tradycyjne i nowe przestrzenie publiczne na obszarach wiejskich*, Oficyna Wydawnicza PWSZ, Nysa: 47–56.

- Mongomery J., 1998, *Making a city: Urbanity, Vitality and Urban Design*, „Journal of Urban Design”, 3: 93–106.
- Niedźwiedzka-Filipiak I., 2009, *Wyróżniki krajobrazu i architektury wsi Polski południowo-zachodniej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego, Wrocław.
- Ossowicz T., 2009, *Przestrzenie publiczne w sferze dyskusji*, Poznań.
- Przestrzeń życia Polaków*, 2014, Raport Stowarzyszenia Architektów RP.
- Serafin P., 2014, *Waloryzacja przestrzeni publicznych miasta. Studium przypadku Wieliczki*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, 12(936): 95–111.
- Soszyński D., Gadaj P., Kołodyńska M., Muda K., Szewczyk A., 2012, *Problemy funkcjonowania i kształtowania wiejskich przestrzeni publicznych na przykładzie wybranych wsi Gminy Uścimów na Polesiu Zachodnim*, „Acta Scientiarum Polonorum. Administratio Locorum”, 11(3): 227–237.
- Soszyński D., Sowińska-Świerkosz B., Gawryluk A., 2016, *Kształtowanie wiejskich przestrzeni publicznych – ocena rozwiązań krajobrazowych w wybranych gminach Polesia Zachodniego*, „Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego”, 34: 149–162.
- Tomecka J., Korzeniowska A., 2017, *Przestrzeń publiczna na wsi jako miejsce spotkań na przykładzie województwa podkarpackiego*, „Przestrzeń – Urbanistyka – Architektura”, 1: 329–340.
- Wantuch-Matla D., 2009, *Stymulująca rola miejskich przestrzeni publicznych*, „Przestrzeń i Forma”, 12: 373–384.
- Whyte W.H., 1980, *The Social Life of Small Urban Spaces*, Washington, D.C.

Akty prawne

- Uchwała nr 618/336/18 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 12 czerwca 2018 roku. *Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz.U., 2003, nr 80, poz. 717).
- Załącznik do Uchwały nr 618/336/18 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 12 czerwca 2018 roku – Regulamin konkursu „Najlepsza przestrzeń publiczna województwa pomorskiego 2018”.

Źródła internetowe

- <http://aktywnirazem.pl/3-4-1-wspolna-przestrzen-wspolna-duma/>
<https://pbpr.pomorskie.eu>
<http://www.tup.org.pl/download/KartaPrzestrzeniPublicznej.pdf>

SHAPING THE RURAL PUBLIC PLACES. EXAMPLE OF THE COMPETITION “THE BEST PUBLIC SPACE OF THE POMERANIAN VOIVODESHIP”

Abstract: Public space is a special place especially in rural areas because it has a key social significance (integration place of residents) and spatial. It determines the quality of life, competitiveness and attractiveness of the region – tourism, settlement and investment. In the article, on the example of the competition “The Best Public Space of the Pomeranian Voivodeship”, the problem of shaping public space in rural areas were presented. The competition has been organized uninterruptedly since 2006. The aim of this competition

---

is public assets of the Pomeranian region promotion and to honor the municipalities in which the best undertakings related to its development were implemented. Projects presenting high quality solutions adapted to the nature of the surroundings are awarded. This study presents the awarded and won projects in the competition of rural public spaces in the Pomeranian region.

Keywords: Public places, shaping the rural public places, competition, rural areas, Pomeranian Voivodeship.

Dr Gabriela Czapiewska
Instytut Geografii i Studiów Regionalnych
Wydział Matematyczno-Przyrodniczy
Akademia Pomorska w Słupsku
e-mail: gabriela.czapiewska@apsl.edu.pl